

مروری بر وضعیت آب و اسناد بالادستی آن در کشور

۱۳۹۰/۱۱/۱۷

حوضه‌های آبریزشش گانه

حوضه‌های درجه ۲

محدوده‌های ۶۰۹ گانه

وضعیت حوضه‌های درجه ۱ و ۲ و محدوده‌ها

میانگین افت سطح ایستابی به تفکیک حوضه درجه ۱

میانگین نوسانات		کد حوضه	نام حوضه
سطح ایستابی ۸۶-۸۷	سطح ایستابی سالانه		
-۱,۵۸	-۰,۳۴	۱	دریای خزر
-۱,۶۹	-۰,۴۴	۲	خلیج فارس و دریای عمان
-۰,۹۶	-۰,۲۵	۳	دریاچه ارومیه
-۰,۹۶	-۰,۵۷	۴	مرکزی
-۰,۲۵	-۰,۳۱	۵	مرزی شرق
-۱,۰۶	-۰,۹۹	۶	قره قوم
-۱,۱۴	-۰,۵۱		کل کشور

ارتفاع ریزش‌های جوی به تفکیک حوضه‌های آبریز شش گانه

درصد اختلاف نسبت به متوسط دراز مدت	میزان بارش (میلی متر)			حوضه آبریز اصلی	
	سال آبی ۸۵-۸۶	متوسط درازمدت	سال آبی ۸۶-۸۷		
-۲۸	-۳۶	۴۲۳,۹	۴۷۰,۷	۳۰۳,۳	دریای خزر
-۵۰	-۵۱	۳۷۲,۲	۳۷۸,۷	۱۸۶,۷	خلیج فارس
-۴۴	-۴۹	۳۴۰,۷	۳۷۷,۳	۱۹۱,۹	دریاچه ارومیه
-۴۸	-۵۷	۱۶۴,۳	۱۹۷,۷	۸۵,۷	فلات مرکزی
-۳۶	-۵۵	۱۰۵,۵	۱۴۹,۴	۶۷,۷	مرزی شرق
-۴۷	-۵۲	۲۲۱,۶	۲۴۵,۷	۱۱۷,۱	قره‌قوم
-۴۵	-۵۰	۲۴۹,۸	۲۷۸,۱	۱۳۸,۳	کل کشور

حجم بارندگی حوضه های اصلی و مقایسه آن با سال آبی گذشته و متوسط بلند مدت

درصد اختلاف با	حجم جریانهای سطحی (میلیون مترمکعب)				حوضه آبریز
	سال گذشته	میانگین بلندمدت	سال آبی ۸۵-۸۶	سال آبی ۸۶-۸۷	
-۶۰	-۴۷	۱۷۷۳۰	۱۳۴۸۵	۷۱۷۲	دریای خزر
-۵۲	-۵۰	۵۱۳۹۳	۴۹۷۰۵	۲۴۶۹۵	خلیج فارس و دریای عمان
-۷۰	-۶۰	۵۵۶۱	۴۲۰۸	۱۶۸۰	دریاچه ارومیه
-۵۵	-۵۰	۱۴۰۱۹	۱۲۵۱۳	۶۲۹۱	فلات مرکزی
-۷۰	-۵۶	۱۶۶۹	۱۱۳۹	۵۰۵	مرزی شرق
-۶۱	-۵۴	۳۲۲۵	۲۷۴۴	۱۲۵۲	قره قوم
-۵۶	-۵۰	۹۳۵۹۶	۸۳۷۹۴	۴۱۵۹۵	کل کشور

درصد اختلاف با	حجم بارندگی (میلیون مترمکعب)				حوضه آبریز
	سال گذشته	میانگین بلندمدت	سال آبی ۸۵-۸۶	سال آبی ۸۶-۸۷	
-۲۸	-۳۶	۷۴۰۵۰	۸۲۲۲۶	۵۲۹۸۵	دریای خزر
-۵۰	-۵۱	۱۶۰۹۳۸	۱۶۳۷۵۴	۸۰۷۰۹	خلیج فارس
-۴۴	-۴۹	۱۷۸۳۷	۱۹۷۵۵	۱۰۰۴۸	دریاچه ارومیه
-۴۸	-۵۷	۱۳۷۸۷۶	۱۶۵۹۰۱	۷۱۸۸۶	فالت مرکزی
-۳۶	-۵۵	۱۱۰۵۲	۱۵۶۵۳	۷۰۹۱	مرزی شرق
-۴۷	-۵۲	۹۹۴۲	۱۱۰۲۵	۵۲۵۵	قره قوم
-۴۵	-۵۰	۴۱۱۶۹۵	۴۵۸۳۱۴	۲۲۷۷۳	کل کشور

تالاب‌های کشور

تعداد تالاب	استان	تعداد تالاب	استان
۳	قزوین	۱۲	آذربایجان شرقی
۳	قم	۲۸	آذربایجان غربی
۲	کردستان	۹	اردبیل
۳	کرمان	۱	اصفهان
۴	کرمانشاه	۳	ایلام
۵	کهگیلویه و بویراحمد	۹	بوشهر
۱۰	گلستان	۳	تهران
۱۰	گیلان	۱۴	چهارمحال و بختیاری
۱۴	لرستان	۲	خراسان رضوی
۱۲	مازندران	۱۳	خوزستان
۴	مرکزی	۲	زنجان
۱۷	هرمزگان	۸	سیستان بلوچستان
۶	همدان	۱۱	فارس

• در سال ۱۳۸۷ تخلیه آب زیرزمینی ۱۷۵۰ م.م.م گزارش شده که ۴۳۸۳۷ م.م.م مصرف کشاورزی بوده و مصرف شرب و صنعت ۶۳۳۸ م.م.م است.

شناسنامه سدها

- تعداد سدهای انحرافی در کشور ۳۸۹ سد است.
- تعداد سدهای در دست بهره‌برداری ۱۰۶ سد می‌باشد که از این تعداد ۶ سد افتتاح و یا آبگیری شده اند.
- حجم کل سدهای در حال بهره‌برداری ۴۱۳۸۵۳۵ م.م.م است که سطح کل اراضی آنها ۲۰۳۴ هزارهکتار می‌باشد و در مجموع ۷۸۴۴ مگاوات تولید برق دارند.
- تعداد سدهای در دست اجرا ۱۰۲ سد می‌باشد. حجم کل سدهای در دست اجرا ۲۷۳۱۴ م.م.م است که سطح کل اراضی آنها ۸۴۰ هزارهکتار می‌باشد و در مجموع ۷۳۴۶ مگاوات برق تولید می‌کنند.
- تعداد سدهای در دست مطالعه ۱۷۲ سد است. حجم کل سدهای در دست مطالعه ۴۷۰۱۴ م.م.م و سطح کل اراضی آن ۷۴۱ هزار هکتار می‌باشد و قابلیت تولید ۷۶۱۳ مگاوات برق را دارند.

آمار بهره‌برداری از سدهای مخزنی

سایر	مصارف آب				آب خروجی			آب ورودی	شرح
	صنعت	شرب	کشاورزی	جمع	سایر	از مجاری توربین‌ها برای تولید برق	جمع		
۱۲۸۰	۳۷۴	۱۴۶۲	۱۵۰۰۹	۱۸۱۲۵	۱۳۳۵۲	۲۶۷۸۴	۴۰۱۳۶	۳۶۹۰۱	سال ۱۳۷۵
۱۰۵۸	۳۸۲	۱۲۰۹	۸۸۱۹	۱۱۴۶۷	۸۹۲۵	۱۸۳۸۶	۲۷۳۱۱	۳۰۴۰۰	سال ۱۳۸۰
۲۶۲۱	۹۲۵	۱۷۶۳	۱۶۰۰۸	۲۱۳۱۷	۱۴۸۹۰	۳۰۵۹۲	۴۵۴۸۲	۴۷۲۶۷	سال ۱۳۸۳
۲۸۲۳	۶۲۰	۱۷۴۷	۱۳۸۵۵	۱۹۰۴۵	۱۵۴۵۳	۴۰۴۰۵	۵۵۸۵۸	۵۹۵۴۸	سال ۱۳۸۴
۱۰۵۹	۵۸۹	۲۲۷۶	۱۳۲۳۳	۱۷۱۵۷	۹۸۰۳	۴۴۹۱۳	۵۴۷۱۶	۵۰۸۷۳	سال ۱۳۸۵
۱۶۲۰	۲۹۸	۱۹۲۰	۱۴۰۲۷	۱۷۸۶۴	۱۴۳۹۲	۵۷۱۶۸	۷۱۵۶۰	۶۹۳۶۹	سال ۱۳۸۶
۱۷۰۸	۶۵۹	۲۳۳۰	۱۱۴۹۴	۱۶۱۹۲	۵۷۰۸	۱۳۵۱۹	۱۹۲۲۷	۱۸۳۹۹	سال ۱۳۸۷

شبکه‌های مدرن آبیاری و زهکشی

- تعداد کل شبکه‌ها در کشور ۸۵ عدد است.
- مساحت کل اراضی تحت پوشش شبکه‌ها ۱۷۲۶ هزارهکتار می‌باشد.
- مساحت قابل آبیاری ۱۳۶۰ هزار هکتار است.
- سطح اراضی بهره‌برداری شده ۶۸۹ هزارهکتار می‌باشد.

وضعیت شبکه‌های آبیاری و زهکشی اراضی پایاب سدها و رژیم طبیعی

ردیف	عنوان	مساحت کل اراضی پایاب (هکتار)	شبکه‌های		
			احداث شده (هکتار)	در دست احداث (هکتار)	
				در دست مطالعه (هکتار)	
۱	سدهای در دست بهره برداری	۲۰۶۱۳۹۱	۱۰۴۰۵۳۸۳	۱۳۰۷۴۷	۵۲۵۲۶۱
۲	سدهای در دست ساخت	۷۶۱۸۵۰	۵۹۷۶۰	۹۸۸۱۸	۶۰۳۲۷۲
۳	سدهای در دست مطالعه	۶۸۸۹۹۰	۵۵۲۰	-	۶۸۳۴۷۰
۴	رژیم طبیعی (مستقل)	۳۹۴۳۳۰	۱۹۷۷۱۵	۲۴۴۶۷	۱۷۲۱۴۸
	جمع	۳۹۰۶۵۶۱	۱۶۶۸۳۷۸	۲۵۴۰۳۲	۱۹۸۴۱۵۱

متوسط مصرف در هکتار و راندمان

آبیاری به تفکیک حوضه‌های درجه ۲

ردیف	نام حوزه	متوسط مصرف در هکتار (متر مکعب)	برآورد راندمان آبیاری (درصد)
۱	کویر ابرقو - سیرجان	۱۰۵۴۵	۳۶٫۵۰
۲	رودخانه اترک	۶۵۴۶	۳۵٫۸۰
۳	رودخانه ارس	۹۳۷۵	۳۵٫۵۰
۴	دریاچه ارومیه	۱۰۳۴۷	۳۵٫۸۰
۵	رودخانه های بلوچستان جنوبی بین سدیح و مرز پاکستان	۱۳۳۹۲	۳۵٫۵۰
۶	رودخانه های بین بندرعباس و سدیح	۱۳۸۹۷	۳۶٫۶۰
۷	رودخانه های بین سفیدرود و هراز	۹۹۷۸	۶۲٫۰۰
۸	رودخانه های تالش - مرداب انزلی	۱۵۰۷۱	۶۵٫۷۰
۹	هامون جازموریان	۱۴۲۸۸	۳۵٫۶۰
۱۰	رودخانه های جراحی و زهره	۱۲۷۶۹	۳۲٫۷۰
۱۱	رودخانه حله و مسیلهای کوچک دو طرف	۱۵۴۲۱	۳۲٫۵۰
۱۲	دریاچه نمک	۱۱۱۵۲	۳۶٫۷۰
۱۳	دق پترگان - نمکزارخواف	۱۰۱۹۴	۳۶٫۵۰
۱۴	رودخانه های کل و مهران و مسیلهای جنوبی و جزایر	۱۰۴۷۱	۳۶٫۸۰
۱۵	رودخانه های مرزی غرب	۹۳۸۵	۳۵٫۰۰
۱۶	سیاه کوه - ریگ زرین داق سرخ	۱۱۸۱۴	۳۶٫۶۰
۱۷	دریاچه های طشک - بختگان و مهارلو	۱۰۹۵۰	۳۸٫۵۰
۱۸	رودخانه های قره سو و گرگان	۵۴۳۷	۳۹٫۵۰
۱۹	قره قوم	۹۰۵۸	۳۶٫۳۰
۲۰	رودخانه کارون بزرگ	۱۳۹۹۴	۳۴٫۵۰
۲۱	رودخانه کرخه	۱۰۰۶۷	۳۶٫۰۰
۲۲	کویرهای درانجیر و ساغند	۱۱۹۹۲	۳۷٫۰۰
۲۳	کویر مرکزی	۹۲۲۵	۳۵٫۸۰
۲۴	کویرلوت	۱۳۴۵۸	۳۶٫۲۰
۲۵	گاوخونی	۱۱۶۶۸	۳۶٫۴۰
۲۶	رودخانه مند و حوضه های آبریز بسته هرم، کاریان و خنج	۱۲۶۰۴	۳۶٫۷۸
۲۷	هامون مشکیل	۱۲۲۳۵	۳۶٫۷۰
۲۸	هامون هیرمند	۱۰۰۵۲	۳۵٫۳۰
۲۹	رودخانه هراز و رودخانه های بین هراز و قره سو	۸۲۷۵	۵۷٫۰۰
۳۰	سفید رود	۹۲۰۲	۴۹٫۰۰

وضعیت دشتهای ممنوعه

ردیف	نام شرکت آب منطقه‌ای	تعداد محدوده مطالعاتی آزاد و ممنوعه	تعداد محدوده مطالعاتی ممنوعه	تعداد دشتهای و مناطق ممنوعه بر اساس آگهی منتشره	مساحت مناطق ممنوعه کیلومتر مربع	کسری مخزن (میلیون متر مکعب)	نوع ممنوعیت	
							بحرانی	عادی
۱	آذربایجان شرقی	۱۵	۸	۹	۱۰۷۲۰٫۶	۴۰٫۹۷	۱	۷
۲	آذربایجان غربی	۲۲	۵	۶	۹۶۸۹	۲۵٫۲۵	-	۵
۳	اردبیل	۴	۱	۱	۵۶۴	۱۵	-	۱
۴	اصفهان	۲۵	۱۸	۱۶	۴۷۱۷۷	۲۶۸٫۸۹	۸	۱۰
۵	ایلام	۱۱	۱	۱	۲۸۰	۱٫۸۷	-	۱
۶	بوشهر	۱۷	۱	۱	۱۲۶۴	۴٫۹۶	-	۱
۷	تهران	۱۰	۹	۶	۱۳۴۲۷	۲۲۷٫۰۳	۶	۲
۸	چهارمحال بختیاری	۱۷	۳	۳	۲۷۰۸	۱۳٫۱۳	-	۳
۹	خراسان جنوبی	۲۷	۱۴	۱۴	۲۸۹۸۱	۱۲۹٫۲۱	۳	۱۱
۱۰	خراسان رضوی	۳۵	۲۲	۲۶	۱۰۲۶۸۰٫۳	۱۳۳۹٫۹۷۵	۱۵	۱۸
۱۱	خراسان شمالی	۱۱	۷	۷	۱۸۷۳۷	۸۳٫۰۹۳	۳	۴
۱۲	خوزستان**	۲۶	-	-	-	-	-	-
۱۳	زنجان	۶	۴	۴	۸۴۷۰٫۶	۱۲۳٫۰۵	-	۴
۱۴	سمنان	۱۶	۱۰	۸	۲۰۵۹۷٫۲۴	۱۴۷٫۲۳	۱	۹
۱۵	سیستان و بلوچستان	۴۲	۱۰	۱۰	۲۷۰۶۷	۶۹٫۵۱	۲	۸
۱۶	فارس	۱۰۱	۴۵	۴۱	۳۷۱٫۶۹	۳۰۳٫۰۸۵	۵	۴۰
۱۷	قزوین	۴	۲	۱	۱۰۶۹۲	۲۷۵	-	۲
۱۸	قم	۵	۴	۳	۴۲۶۴	۲۷٫۰۸	-	۴
۱۹	کردستان	۱۰	۱	۲	۴۵۴۳	۱۱۸	-	۱
۲۰	کرمان	۴۲	۲۳	۱۵	۷۶۳۹۱	۶۶۶٫۲۹	۸	۱۵
۲۱	کرمانشاه	۲۳	۱	۱	۱۵۰۷۶۶۶٫۲۹	۱۴٫۸۶	-	۱
۲۲	کهگیلویه بویراحمد**	۱۱	-	-	-	-	-	-
۲۳	گلستان	۴	۲	۸	۵۷۴٫۸۹	۵٫۷۸	-	۲
۲۴	گیلان**	۵	-	-	-	-	-	-
۲۵	لرستان**	۱۵	-	-	-	-	-	-
۲۶	مازندران	۵	۵	۸	۸۷۰٫۴	۳٫۵۹۱	-	۵
۲۷	مرکزی	۱۵	۱۴	۷	۲۸۴۱۶	۱۹۲٫۰۲	۵	۹
۲۸	هرمزگان	۴۳	۱۹	۲۰	۱۵۳۱۱	۲۹٫۵۱۱	۴	۱۵
۲۹	همدان	۷	۷	۷	۱۵۶۷۸	۲۳۹٫۷۸	۱	۶
۳۰	یزد	۲۷	۱۷	۱۳	۵۹۱۰۶٫۹	۲۴۵٫۶۴	۵	۱۲
جمع		۶۰۹	۲۶۵	۲۴۰	۵۵۷۰۷۱٫۶۲	۴۵۲۳٫۶۰۵	۶۷	۱۹۸

اسناد بالادستی مهم

- سند چشم‌انداز آب کشور در افق ۱۴۰۴ (مربوط به سال ۱۳۸۴)
- سیاست‌های کلی نظام-سیاست‌های کلی منابع آب ۱۳۷۹/۱۱/۳
- سیاست‌های کلی برنامه چهارم و پنجم
- قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی (۱۳۷۳)
- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی (۱۳۷۹)
- قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی (۱۳۸۴)
- قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی (۱۳۸۹)
- قانون توزیع عادلانه آب ۱۳۶۱/۱۲/۲۶
- قانون تثبیت آب‌بهای زراعی ۱۳۶۹/۶/۲۴
- قانون تشویق سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب کشور ۱۳۸۱/۵/۱۶
- آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی ۱۳۷۵/۶/۱۱
- راهبردهای توسعه بلندمدت منابع آب کشور ۱۳۸۲/۷/۲۷
- سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف آب ابلاغی مقام معظم رهبری ۱۳۸۹/۴/۱۵
- سند ملی توسعه بخش آب
- ضوابط ملی آمایش سرزمین ۱۳۸۳/۸/۶

مروری بر اسناد مهم بخش آب

چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی

ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل جامعه‌ی ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

- برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده به دور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط‌زیست مطلوب.

- دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه‌ی آسیایی جنوب‌غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) (با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل).

بخش منابع آب سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی

مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۳

۱- ایجاد نظام جامع مدیریت در کل چرخه آب بر اساس اصول توسعه پایدار و آمایش سرزمین در حوضه‌های آبریز کشور.

۲- ارتقای بهره‌وری و توجه به ارزش اقتصادی و امنیتی و سیاسی آب در استحصال و عرضه و نگهداری و مصرف آن.

۳- افزایش میزان استحصال آب، به حداقل رساندن ضایعات طبیعی و غیر طبیعی آب در کشور از هر طریق ممکن.

۴- تدوین برنامه جامع به منظور رعایت تناسب در اجرای طرح‌های سد و آبخیزداری و آبخوانداری و شبکه‌های آبیاری و تجهیز و تسطیح اراضی و استفاده از آب‌های غیرمتعارف و ارتقای دانش و فنون و تقویت نقش مردم در استحصال و بهره‌برداری.

۵- مهار آب‌هایی که از کشور خارج می‌شود و اولویت استفاده از منابع آب‌های مشترک.

سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه کشور در بخش آب

- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست محیطی آب با تسریع در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن و مهار آبهایی که از کشور خارج می‌شود با اولویت استفاده از منابع آبهای مشترک .
- اصلاح الگوی تغذیه جامعه با بهبود ترکیب و سلامت مواد غذایی .
- ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان با تهیه طرحهای توسعه روستایی، گسترش کشاورزی صنعتی، صنایع روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی .

سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه کشور در بخش آب

- ایجاد سازوکار مناسب برای رشد بهره‌وری عوامل تولید (انرژی، سرمایه، نیروی کار، آب و خاک و...)
- تأمین امنیت غذایی کشور با تکیه بر تولید از منابع داخلی و تأکید بر خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی.
- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست‌محیطی آب در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن.
- ۲. مهار آبهایی که از کشور خارج می‌شود و اولویت استفاده از منابع آبهای مشترک

قوانین برنامه‌های توسعه کشور (بخش‌های مرتبط با آب)

- قانون برنامه دوم توسعه: تبصره ۲۹، ۶۶، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۳، ۸۴، ۸۶
- قانون برنامه سوم توسعه: فصل ۱۳، آب و کشاورزی، ماده ۱۰۶ تا ۱۰۹
- قانون برنامه چهارم توسعه: ماده ۱۷، ۴۸، ۶۳، ۷۵، ۷۶، ۹۳، ۹۹، ۱۲۲، ۱۳۴، ۲۶، ۳۰، ۳۴، ۵۹
- قانون برنامه پنجم توسعه: بخش منابع آب، ماده ۱۴۰ تا ۱۴۲، بخش کشاورزی، ماده ۱۴۳ تا ۱۴۹

رئوس برنامه دوم توسعه کشور

- تنظیم برنامه بخشهای مختلف اقتصادی اعم از آب، صنعت، انرژی، حمل و نقل بازرگانی و بانکها در جهت تقویت بخش کشاورزی .
- الویت در تأمین اعتبارات عمرانی فصول آب و کشاورزی و منابع طبیعی و افزایش سهم تسهیلات بانکی ارزان و سهل الوصول و ایجاد تقویت مؤسسات مالی و اعتباری غیر دولتی در بخش کشاورزی، عنایت ویژه به صنایع تبدیلی
- تلاش در جهت حفظ، احیاء توسعه و بهره برداری صحیح از منابع تجدید شوینده و آبریان.
- تأکید بر اجرای طرحهای افزایش نرخ بهره برداری از آبهای تأمین نشده با تکمیل شبکه های آبیاری و زهکشی و انجام عملیات تجهیز و نوسازی اراضی و اجرای پوشش انهار.
- اتخاذ تدابیر اجرایی و اقتصادی لازم، نسبت به تحویل آب در شبکه های آبیاری و چاههای عمیق و نیمه عمیق براساس الگوی مصرف بهینه آب کشاورزی به منظور اجرای سیاستهای صرفه جویی و هدایت مصرف کنندگان آب کشاورزی
- تشویق مردم برای وصل انشعابات فاضلاب اماکن مسکونی از طریق اعطای تسهیلات بانکی با حداقل کارمزد

رئوس برنامه سوم توسعه کشور

- اعطای تسهیلات از محل تلفیق منابع مذکور با منابع اعتباری سیستم بانکی و منابع حاصل از مشارکت تولید کنندگان و بهره برداران بخش کشاورزی جهت سرمایه گذاری در طرحهایی که دارای توجیه فنی و اقتصادی هستند، در چارچوب مقررات
- تدوین و اجرای نظام بهره برداری، مشارکت بخشی غیردولتی (حقابه داران و مالکان) و ایجاد تشکلهای بهره برداری آب و خاک
- دسترسی بخش آب و کشاورزی به حداکثر رشد پیش بینی شده در برنامه سوم
- انجام اقدامات زیربنایی توسط وزارت نیرو نظیر

۱- توسعه و تجهیز شبکه های آماربرداری از منابع آب کشور از نظر کمی و کیفی.

۲- ایجاد و توسعه شبکه های اندازه گیری منابع آلوده کننده آب و تقویت مبانی مدیریت کیفی آب.

۳- تقویت بازارهای محلی آب.

۴- ایجاد و توسعه شبکه های اندازه گیری مصارف آب در بخش کشاورزی.

۵- تقویت مبانی حقوقی آب متناسب با تحولات مدیریتی و فن آوری.

۶- ایجاد مبانی لازم به منظور استقرار نظامهای بهره برداری مناسب مبتنی بر تقویت

• مدیریت های محلی آب. ۲۳

رئوس برنامه چهارم توسعه کشور

- مدیریت جامع و توأمان عرضه و تقاضا در کل چرخه آب با رویکرد توسعه پایدار در واحدهای طبیعی حوزه‌های آبریز با لحاظ نمودن ارزش اقتصادی آب، آگاه‌سازی عمومی و مشارکت مردم
- اصلاح مجوزهای بهره‌برداری در دشتهای بر اساس مصرف معقول
- منظور کردن ارزش اقتصادی آب در هر یک از حوزه‌های آبریز، با لحاظ ارزش ذاتی و سرمایه‌گذاری برای بهره‌برداری حفاظت و بازیافت
- مد نظر قرار دادن طرحهای انتقال آب بین حوزه‌های دارای توجیه از دیدگاه توسعه پایدار
- مبادله آب با کشورهای همجوار
- فرهنگ صحیح و منطقی مصرف آب
- هماهنگی اعتباری در تهیه و اجرای همزمان طرحهای تأمین آب و طرحهای مکمل
- برنامه‌های اجرائی مدیریت خشکسالی

رئوس مواد برنامه پنجم توسعه کشور

- مدیریت جامع (به هم پیوسته) و توسعه پایدار منابع آب در کشور
- به اصلاح تخصیصها و پروانه‌های موجود آب و تحویل حجمی آب به تشکلهای آب‌بران بمنظور افزایش بهره‌وری
- تقویت بازارهای محلی و منطقه‌ای و توجه به ارزش آب
- حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی
- حمایت از بخش کشاورزی، پایداری تولید و توسعه صادرات و رقابت‌پذیری و کاهش قیمت تمام‌شده
- توانمندسازی ساختار مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری کشور
- اصلاح الگوی بهره‌برداری از جنگلها، مراتع و آب و خاک
- تأمین امنیت غذایی

قانون توزیع عادلانه آب

این قانون مشتمل بر ۵ فصل و ۵۲ ماده است که عناوین فصول آن به ترتیب عبارتند از:

۱. مالکیت عمومی و ملی آب (حاوی ۲ ماده)
۲. آبهای زیرزمینی (حاوی ۱۵ ماده)
۳. آبهای سطحی (حاوی ۳ ماده)
۴. وظایف و اختیارات (حاوی ۲۲ ماده)
۵. جبران خسارات، تخلفات و جرائم و مقررات مختلفه جبران خسارت (حاوی ۱۰ ماده)

قانون تشویق سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب کشور

- بمنظور تشویق سرمایه‌گذاران خصوصی (حقیقی و حقوقی) و تعاونی برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های تامین آب و ایجاد شبکه‌های آبیاری و زهکشی و طرح‌های آب و خاک به وزارت‌خانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی حسب مورد اجازه داده می‌شود که اجرای طرح‌های فوق‌الذکر که ۳۰٪ عملیات اجرایی آنها خاتمه یافته و نیز طرح‌هایی که مطالعات مرحله دوم آنها تصویب شده باشد را به سرمایه‌گذاران با شرایط مشخص واگذار کنند.

قانون تصویب آب‌بهای زراعی

مصوب ۱۴ شهریورماه ۱۳۶۹

از تاریخ تصویب این قانون آب‌بهاء دریافتی از کشاورزان و زارعین با توجه به اولویت تخفیف برای زراعت‌های استراتژیک به شرح زیر است:

۱. متوسط آب بهاء از آبهای تنظیم شده و شبکه‌های مدرن ۳٪ محصول کاشت شده
۲. متوسط آب بهاء از آبهای تنظیم شده و شبکه‌های تلفیقی ۲٪ محصول کاشت شده
۳. متوسط آب بهاء از آبهای تنظیم شده و شبکه‌های سنتی ۱٪ محصول کاشت شده

آیین‌نامه اجرایی مصرف بهینه آب کشاورزی

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۵.۶.۱۱ بنا به پیشنهاد مشترک شماره ۱۰۲.۳۳۲۹.۸۱.۲۲۳۰ مورخ ۱۳۷۴.۷.۱۲ وزارتخانه‌ها نیرو، کشاورزی و جهادسازندگی و سازمان برنامه و بودجه و به استناد بند "ط" تبصره (۱۹) قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۳ - و ماده (۵۱) قانون توزیع عادلانه آب - مصوب ۱۳۶۱

این آیین‌نامه دارای ۴ فصل و ۲۴ ماده است

فصل اول - کلیات و مبانی

فصل دوم - تحویل حجمی آب در شبکه‌های آبیاری

فصل سوم - کنترل حجمی آب در چاه‌های عمیق و نیمه عمیق

فصل چهارم - موارد متفرقه

راهبردهای توسعه بلند مدت منابع آب کشور

- ۱ - مدیریت ملی آب کشور باید براساس مدیریت توامان عرضه و تقاضا ، جامع نگری در کل چرخه آب و اصول توسعه پایدار و آمایش سرزمین در حوضچه های آبریز کشور ومشترک
- ۲ - بهره برداری از منابع آب کشور در هر یک از حوضچه های آبریز با رعایت ظرفیت تحمل آنها
- ۳ - اصلاح ساختار مصرف آب در کشور
- ۴ - مدیریت آب کشور باید ارزش اقتصادی آب ، شامل ارزش ذاتی آن
- ۵ - مدیریت فعالیت مصرف کنندگان مختلف
- ۶ - تعیین نرخ آب در مصارف مختلف
۷. مبادله آب با کشورهای همجوار با رعایت توجیبهات فنی ، اقتصادی، زیست محیطی واجتماعی در برنامه های توسعه لحاظ گردد.
- ۸ - در تهیه طرحهای توسعه کالبدی و آمایش سرزمین ، محدودیت منابع آب کشور از نظر کمی وکیفی و توزیع مکانی و زمانی آن به لحاظ هزینه فرصت وارزش ذاتی آب مورد توجه و عمل قرار گیرد.
- ۹ - طرحهای انتقال آب بین حوضه ای از دیدگاه توسعه پایدار ، با رعایت حقوق ذی نفعان و برای تامین نیازهای مختلف مصرف ، مشروط به توجیبهات فنی ، اقتصادی ، اجتماعی و منافع ملی مورد نظر قرار گیرد.
- ۱۰ - ساختارمدیریت آب کشور در جهت تمرکززدایی در اجرا و بهره برداری با افزایش نقش مشارکت مردم وسازمانهای محلی و جامع نگری در چرخه آب اصلاح گردد.

- ۱۱ - در برنامه های توسعه استانی ، حوضه های آبریز بعنوان قلمرو موثر در توسعه اقتصادی واجتماعی استان مورد توجه گیرد.
- ۱۲ - تهیه و اجرای برنامه های مدیریت خشکسالی و سیلاب با مشارکت کلیه دستگاههای ذیربط و با تکیه بر مدیریت پیشگیری (ریسک) انجام پذیرد.
- ۱۳ - اعمال شیوه های مختلف مدیریت مصرف و جلوگیری از هدر رفت آب در خطوط انتقال آب و شبکه های توزیع آب شهری و روستایی ، بعنوان اولویت اول فعالیتها در مدیریت آبرسانی شهری و روستایی لحاظ گردد.
- ۱۴ - برنامه های آگاه سازی عمومی برای حفاظت کمی وکیفی آب و بهره برداری بهینه از آن تدوین و به مرحله عمل گذاشته شود.
- ۱۵ - مهار آبهای خروجی ، استفاده از آبهای مشترک و ساماندهی رودخانه های مرزی با رعایت جنبه های اقتصادی و زیست محیطی تحقق یابد.
- ۱۶ - تجهیز و تکمیل شبکه های اندازه گیریهای کمی وکیفی منابع و مصارف آب و نیز تکمیل سامانه های اطلاعاتی واطلاع رسانی مورد توجه قرار گیرد.
- ۱۷ - حفظ ، احیاء و بهره برداری پایدار از سازه های تاریخی آبی در تهیه و تدوین برنامه های آب کشور مورد توجه قرار گیرد.
- ۱۸ - هماهنگی سیاستگذارها در زمینه تامین ، توزیع و مصرف آب ، مطابق ماده (۱۰) قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی - مصوب ۱۳۷۹ - با شورای عالی آب خواهد بود.

سند ملی توسعه بخش آب

- دولت، سند ملی آب را با توجه به وظیفه خطیر تامین و سیاستگذاری در انرژی را بر اساس بند الف ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه تدوین نموده است.
- سند ملی آب کشور با مشخص نمودن وظایف بخش آب و اهداف و ساختار کلی بخش آب و یک بررسی کامل در بخش آب کشور ارائه می دهد.
  - وظایف بخش آب: عرضه آب مطمئن و قابل مصرف از طریق:
    - احداث سدهای مخزنی جهت ذخیره سازی آب های سطحی، کنترل سیلاب ها و تنظیم جریان رودخانه ها
    - انتقال آب از محل تامین تا نقطه مصرف (مزرعه، صنایع، شهرها و روستاها)
    - مدیریت کمی و کیفی منابع آب و کنترل آلودگی های منابع آب
    - حفاظت از اکوسیستم های آبی و تامین نیاز پایه محیط زیست
    - مدیریت تقاضا و کنترل مصرف آب
    - مطالعات توسعه منابع آب با نگرش بلندمدت و حفظ پایداری حوزه های آبریز
- اهداف، سیاستها و اقدامات توسعه بخش آب
  - دستیابی به مدیریت جامع و بهم پیوسته آب با مشارکت مستقیم بخش های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، زیربنایی و خدماتی در محدوده هر یک از حوضه های آبریز کشور و سازگار با شرایط اقلیمی و زیست محیطی به منظور بهره برداری بهینه از منابع آب، تعادل بخشی بین منابع و مصارف آب، حفاظت کمی و کیفی منابع آب سالم و کافی بر مبنای الگوی مصرف مناسب و ارزش آب در راستای منافع ملی و توسعه پایدار کشور

سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف آب ابلاغی مقام معظم رهبری

مصوب ۱۳۸۹/۴/۱۵

- ارتقاء بهره‌وری و نهادینه شدن مصرف بهینه آب در تمام بخش‌ها بویژه بخش کشاورزی در چارچوب تدوین و اجرای برنامه‌های عملیاتی مناسب برای ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب بویژه در سفره‌های زیرزمینی دارای تراز منفی و اعمال مدیریت خشکسالی و سیل، سازگار با شرایط اقلیمی.

ضوابط ملی آمایش سرزمین

- مصوب هیئت وزیران مورخ ۱۳۸۳/۸/۶
- جهت گیری ملی آمایش سرزمین که در راستای تبیین فضای سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی و ترسیم الزامات تحقق آن در توسعه بلند مدت کشور و مبتنی بر اصول مصوب آمایش سرزمین، شامل ملاحظات امنیتی و دفاعی، کارآیی و بازدهی اقتصادی، وحدت و یکپارچگی سرزمین، گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای، حفاظت محیط زیست و احیای منابع طبیعی، حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی، تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور، رفع محرومیت‌ها، بخصوص در مناطق در مناطق روستایی کشور تنظیم شده است به شرح زیر تنظیم می‌گردد:
- کاهش تمرکز و تراکم جمعیت و فعالیت در مناطق پر تراکم کشور به ویژه تهران و اصفهان و مهار روند رو به رشد جمعیت و فعالیت‌ها در این مناطق از طریق دگرگونی ساختار فعالیت‌های صنعتی و خدماتی آنها
- توسعه زیرساخت‌ها و شبکه‌های زیربنایی، به ویژه تامین منابع آب و خدمات اجتماعی متناسب با سهم فعالیت و جمعیت پیش‌بینی شده برای مناطق و استان‌های کمتر توسعه‌یافته کشور هرچند که بازدهی اقتصادی آنها در بلندمدت
- تحقق یابد.

ضوابط ملی آمایش سرزمین

- ایجاد تعادل نسبی در توزیع و ترکیب جمعیت در سطح کشور با استفاده از ابزار استقرار فعالیت و زیرساخت‌ها و بهبود شرایط اقتصادی، اجتماعی و امنیتی در محور شرق، جنوب، و مناطق کم جمعیت مرکزی و استقرار جمعیت در مناطق مختلف در این گونه بارگذاری‌های جمعیتی و فعالیتی.
- ایجاد تعادل در افزایش جمعیت و پراکنش آن در پهنه سرزمین، با توجه به منابع و امکانات مناطق مختلف به طوری که نرخ رشد طبیعی جمعیت کشور سالانه به طور متوسط از یک درصد و نرخ رشد طبیعی جمعیت هریک از شهرستان‌های کشور سالانه به طور متوسط از ۱/۵ درصد فراتر نرود.
- تحول ساختار بخش کشاورزی در راستای دستیابی به کشاورزی پایدار، مدرن و رقابتی و توسعه بخش‌های صنعت و خدمات، به‌گونه‌ای که علاوه بر جذب سرریز شاغلین کشاورزی و پشتیبانی از این بخش فرصت‌های شغلی جدید مورد نیاز را نیز تامین نمایند.
- توجه به محدودیت‌های آب کشور برای مصارف کشاورزی با تاکید بر الف) افزایش راندمان با استفاده از مهار آب شیوه‌های مدرن آبیاری، توسعه شیوه‌های تولید متراکم و گلخانه‌ای در مناطق کم آب کشور، ب) افزایش سهم فعالیت‌های صنعتی، معدنی و خدماتی برای جذب و نگهداشت جمعیت در این مناطق، ج) انتقال درون و برون حوضه‌ای آب با توجه به حفظ تعادل‌های محیطی برای مصارف شرب، خدمات و صنعت

با تشکر